

## KONYA'DA DÜZENLENEN “HADİS VE SÜNNET SEMPOZYUMU”NUN ARDINDAN

Ömer ÖZPINAR<sup>1</sup>

Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığı'nın, her yıl değişik bir Anabilim Dalı'nın organizesiyle geleneksel hale getirme niyetinde olduğu sempozyumların ikincisinin bu yılki düzenleyicisi, Hadis Anabilim Dalı'ydı. “Hadis ve Sünnet Sempozyumu” adıyla 11-12 Mayıs 2007 tarihlerinde Konya'da tertiplenen sempozyumun ana başlığı “Sünnetin Bireysel ve Toplumsal Değişimdeki Rolü” şeklindeydi.

Sempozyum, dört oturum halinde icra edildi. Birinci Oturum, bir konferans formatında düşünülmüştü. İkinci ve Üçüncü oturumlar, daha akademik konuların ele alınacağı dokuz adet tebliğin sunum ve müzakeresine; son oturum ise, sempozyumun genel bir değerlendirilmesinin yapılmasına ayrılmıştı.

Sempozyumun açılışı, 11 Mayıs 2007 Cuma günü 09.30'da Konevi Kültür Merkezi'nde, şehrin tanınmış hafızlarından Hasan Hüseyin VAROL'un Kur'ân kıraatini müteakip, protokolün selamlama konuşmalarıyla başlamış oldu. Kürsüye sempozyumun ana sponsoru Meram Belediye Başkanı, İl Müftüsü ve Vali Yardımcısından sonra Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Mehmet GÖRMEZ geldi. Görmez, Diyanet İşleri Başkanı'nun selamlarını ilettikten sonra, milletimizin ortak değerlerinden olan dinimizin, aynı zamanda bütün milli değerlerimizin de koruyucusu olduğunu söyledi. Ortak değerlerimizin başında Hz. Peygamber ve ona olan sevgimizin geldiğini ifade eden Görmez, özellikle bu çağda Hz. Peygamberimizin örnekliğine muhtaç olduğumuzu; bunun için öncelikle O'nu doğru bir şekilde tanımanın ve anlamının kaçınılmaz olduğunu vurgulayarak, bu bağlamda düzenlenen sempozyumun önemine işaret etti. Daha sonra hem selamlama konuşmasını hem de iki gün sürecek sempozyum programını açıklamak üzere kürsüye gelen Selçuk Ü. İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ahmet ÖNKAL, sünnetin, Hz. Peygamber (sas.)'in sözleri ve yaptığı işler olduğunu; dün olduğu gibi bugün de Müslümanlar için bireysel ve toplumsal açıdan örnek alınması gereken bir yaşama biçimi olduğunu ifade etti. Toplumumuzdaki yanlış ve eksik sünnet anlayışlarına örneklerle dikkat çeken Önkale, oysa sünnetin asıl işlevinin, güzel ahlaktan sosyal ilişkilere

1 Dr., Selçuk Ü. İlahiyat F. Hadis ABD. Arş. Görv.

kadar hayatın her alanında, bireysel ve toplumsal dönüşümü gerçekleştirerek zihnimizde yer etmesi gereken bir hayat felsefesi olduğuna dikkat çekti. Bu açıdan sempozyumun önemli bir katkı sağlayacağına inandığını ve geçen yıl düzenlenen “Kur’ân sempozyumu”nun ardından bu yıl “Hadis ve Sünnet Sempozyumu”nu tertip ettiklerini söyledi.

Daha sonra sempozyumun Birinci Oturumuna geçildi. “İslâm’ın Doğru Anlaşılmasında ve Yaşanmasında Sünnetin Yeri” başlıklı bu oturum, Prof. Dr. Mehmet S. HATİBOĞLU ve Prof. Dr. Ali Osman KOÇKUZU tarafından konferans şeklinde sunuldu. Akademik olmaktan daha çok, saforda bulunan herkesin istifade edebileceği bir şekilde sünnetin anlamı, muhtevası ve Müslümanın hayatındaki yeri ve önemi gibi konuların işlenmesi düşünülen bu oturumda, sözü önce Prof. Dr. Mehmet S. HATİBOĞLU aldı. Ancak konuşmasına dinleyicilerden gelen talep üzerine özgeçmişini anlatarak başlayan Hatiboğlu, bu minval üzere devam etti. Kendi öğrencilik yıllarında dinî eğitim yapabilecekleri bir kurumun olmadığından bahisle, gençlik yıllarındaki dinî yaşantının ne denli zorluklar altında bırakıldığını, kendisinin ve kardeşi Ahmet’in dahi ezanı zorla Türkçe olarak okuduklarını, Hz. Peygamber’i ve İslâm’ı doğru dürüst anlatan bir kitap, bir müessese bile bulamadıklarını anlattı. Halkın zoruyla Ankara İlahiyat Fakültesi’nin açıldığını, ancak burada tefsir-hadis okutabilecek bir hoca bile bulunamadığını, İslâmî derslerin “Dogmatik ilimler kürsüsü” adında bir bölümde toplandığını ve başına da Saray-Bosnalı Tayyip Okıç hocanın getirildiğini, İslâmî ilimlerin öğretilmesinde onun büyük hizmetleri olduğundan bahsetti. Dinde ruhban hayatının olmadığını, Hz. Peygamber’in örnekliliğiyle dünya hayatının yaşanması gerektiğini, bu dünyada her Müslümanın dinini iyi öğrenmesi ve amel etmesi gerektiğini, İslâmiyetin mescitlere hapsedilmemesi gerektiğini söyleyen Hatiboğlu, bu bakımdan farklı anlayışlara sahip Hıristiyanlıkla İslamiyetin karıştırılmaması gerektiğini vurguladı. Sözlerinin devamında, İslâm külliyyatının elden geçirilmesi gerektiğini; İslamiyatla ilgili bütün kitapların gözden geçirilmeden neşriyat yapmanın yıkıcı tesirleri olabileceğine dikkat çekti ve ümmetin bu uğurda çalışanlara yardımla yükümlü olduklarını ifade ederek sözünü tamamladı.

İkinci konuşmacı Prof. Dr. Ali Osman KOÇKUZU ise, yaptığı kısa konuşmada Hatiboğlu’nun sözlerini devam ettirerek, medreselerin eğitim sistemi, sayıları ve kapatılmalarına dair bilgileri nakletti. Daha sonra Ankara İlahiyat’ın açılmasıyla dinî ilimlerde yeni “bir çerağ yakıldığını ve yurt sathına oradan yayıldığını” ifade ederek, din eğitiminde bugünkü seviyeye gelindiğini ifade etti. Her Müslümanın bir başka görevliye ihtiyaç duymadan dinini bilmesi ve gereklerini yerine getirebilmesi gerektiğini söyledi.

Böylece iki emektar hadisçi hocamızın, her ne kadar sempozyum ve kendi konu başlıklarıyla pek mutabık sayılamayacak olsa da, yaptıkları bu konuşmalar, salondaki dinleyiciler üzerinde samimi, sıcak ve duygusal bir atmosferin oluşmasına sebep oldu. Her iki konuşmacıya plaket takdiminin ardından Cuma namazı için ara verildi.

Sempozyumun "*Sünnetin Öngördüğü Fert ve Toplum Modeli*" ana başlığını taşıyan İkinci Oturumu, saat 14.00'de Prof. Dr. Mehmet GÖRMEZ'in başkanlığında başladı. Bundan elli yıl kadar önceki sünnet sempozyumlarının daha çok sünnetin huciyeti ve dindeki yeri konularında yapıldığını söyleyen Görmez, artık son zamanlardaki sempozyumların konusunun sünnetin çağımızdaki işlevi, anlaşılması ve yaşanması noktasında yoğunlaştığını örneklerle anlattı. Daha sonra sözü "*Bireysel ve Toplumsal Gelişimde Sünnet'in Yeri ve Sahih-i Buhârî*" konulu tebliğini sunmak üzere Prof. Dr. İsmail Lütü ÇAKAN'a verdi.

Çakan, sözlerine sünnetin hal ve gidişat demek olduğunu göz önüne alarak, onun, ilk insan ve ilk peygamber Hz. Adem zamanından beridir bireysel ve toplumsal alanda var olageldiğini söyledi. Ancak zamanla tahrifata uğratılan bu sünnetin, her defasında farklı bir rasûl veya nebi örneğinde "tevhide ve inanca endeksli olarak" yeniden ortaya konduğunu, son olarak da Hz. Peygamber (sas.) ile temsil edildiğini ifade eden Çakan, "İslâm'da hem bireysel hem toplumsal dönüşüm, Sünnet'le gerçekleşmiştir. Gelişimi sünnet temsil etmektedir. Sünnetin benimsemediği bir değişim, geçersizdir" dedi, Daha sonra Kur'ân ve sünnet bütünlüğüne ve bunun mahiyetinin nasıl olduğuna değindi. Şah Veliyyullah'a atfen sünnetin, nefsin terbiyesi ve toplumun yönetimi olarak iki temel işlevi olduğunu ifade eden Çakan, "Sünnet, bireysel planda ve nihâi anlamda işlevsel olarak, "görüldüklerinde Allah'ın hatırlandığı insanlar" yetiştirmeyi hedeflemiştir" diyerek sözlerine devam etti. Değişim, dönüşüm ve gelişim gibi kavramların insan merkezli olduğunu ve bu sebeple de Hz. Peygamber (sas.)'in insanı hedef aldığını tespit ederek, "Günümüzde ekran, anten ve reklam kültürü, yerli ve İslâmî kültürün yerini almış gözükmektedir" sözleriyle de, genel manada bireysel ve toplumsal değişimin günümüzdeki etkenlerine dikkat çekti. Çakan, sağlıklı bir değişim için "İslâm'ı bütünüyle ciddiye almak, her alanda kurumlaşmak, Müslümanlara güvenmek ya da onları "güvenilir" kılmak için çalışmak, "İslâm insanı"nu yeniden inşa etmek, dokumak.. Gelişmeyi gönüllerde aramak ve kalplerin fethine yönelmek" gerektiğini ifade etti. Daha sonra Musa Carullah'ı referans göstererek "ümmetin risaleti" fikrini gündeme getiren Çakan, bunu "Hz. Peygamber'den sonra, (peygamberlik sıfatı dışında) peygamber mirasının tebliğ görevi ümete kalmıştır" diyerek açıkladı. Tebliğini baştan sona okuyarak devam eden Prof. Dr. İsmail L. Çakan, tebliğinin başlığındaki "*Sahih-i Buhârî*" ko-

nusuna ise, son paragrafta değindi. Buhârî'nin döneminde "bir muhaddis, fakih, mütekellim ve sosyolog olarak" sünnetin işlevlerini en güzel şekilde ortaya koyduğunu kaydetmekle yetinerek sözlerine son verdi.

Çakan'ın tebliğini Prof. Dr. Ali Osman ATEŞ müzakere etti. Sözlerine tebliğin ne kadar güzel yazıldığını ifade ederek başlayan Ateş, sünnetin "adam olmak demek" olduğunu örneklerle açıkladı ve tebliğdeki "ümme<sup>tin</sup> risâlet" kavramının arzettiği orijinalliğe dikkat çekti. Son sözlerini ise, ka-naatine Çakan'ın "fazla vakitleri olmadığı için" tebliğin sonunda yer alan *Sahîh-i Buhârî* kısmının üzerinde fazla duramamış olmasının bir eksiklik olduğunu ifade ederek tamamladı.

Bu oturumun ikinci tebliğcisi, "Hz. Peygamber'in Medine Döneminde Te-sis Ettiği Kardeşleştirme (Muâhât) Projesinin Günümüz Bireysel ve Toplum-sal Hayat Açısından Önemi ve Analizi" başlıklı konusuyla Doç. Dr. Saffet SANCAKLI idi. Muâhât kelimesinin sözlük anlamını açıklayarak başladığı tebliğinin girişinde, hicret olayına ve ensar-muhacir kavramlarına geniş yer verdi. Medine'deki nüfusun yapısı, sayısı, etnik ve dinî unsurlarından bahisle, hicretten beş ay sonra gerçekleştirilen muâhatın, din kardeşliği ve isâra dayalı olarak "İslâm toplumunun temellerini oluşturduğu"nu söy-ledi. Daha sonra kaynakların "Örneğin, kardeşleştirme olayının nerede, ne zaman, kaç kişiyle gerçekleştiği ve nasıllığı konusunda" farklı bilgiler ihtiva ettiğini söyledi. Ensarın, mallarının yarısını, evlerini ve işlerini mu-hacirlerle nasıl paylaştıklarından söz ederek, muâhatın vardığı boyutla-rı gösteren misaller verdi. Sancaklı, muâhatın maddi boyutuyla birlikte, "Ensar ile muhacirler arasında ortak bir kimlik oluşturarak, zihniyet birli-ği sağlaması" gibi manevi yönlerinin de olduğuna dikkat çekti. Bu sebeple "Hz. Peygamber'in bu uygulamasından çıkarılacak evrensel düzeydeki il-keler" olduğunu ve günümüzde bireysel ve toplumsal alanda bu hadise-den alınacak birçok derslerin bulunduğunu ifade etti. Sancaklı, muâhatın Müslümanlarda ihlas, isâr, iyilik severlik, ahde vefa gibi iyi duyguları ge-liştirdiğini; bencillik, kıskançlık ve cimrilik gibi kötü huyları da yok ettiğini söyledi. Ancak, yedi başlıktan oluştuğunu söylediği tebliğini, genelde oku-yarak sunmaya çalıştığı için olsa gerek ,vakit darlığından tamamlayama-dan noktalamak zorunda kaldı.

Bu tebliği, ev sahibi fakültenin İslam Tarihi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Ahmet Turan YÜKSEL müzakere etti. Tebliğdeki tespitlere genel-de katıldığını ifade eden Yüksel, vatan duygusunun oluşması açısından Medine'deki sınır tespiti, Müslümanların nüfus sayısı ve Medine pazarı konularındaki bilgilerimizin eksikliğine dikkat çekti ve konuya katkı aç-ısından bunların önemine değindi. Muâhatın niteliği ve sonuçları bağla-mında, "Medine'de kardeşliğin tesisinin, dinî ve sosyal olduğu kadar aynı zamanda siyasî" olduğunu da beş madde halinde ve örneklerle izah etti.

Günümüzde de İslâm Konferansı Teşkilatı gibi yapılanmalar yoluyla muâhat benzeri oluşumlara gidilmesi gerektiğinin önemine dikkat çekerek sözlerini tamamladı.

Oturum başkanı Görmez, üçüncü tebliğci olarak sözü Hitit Ü. Çorum İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Mevlüt UYANIK'a verdi. "*Çocuğa Din-Kültür ve Kimlik İlişkisini Kurgulama-da Peygamberimizin "Bir Sosyal Model" Olarak Sunumu*" konulu tebliğine içinde bulunduğumuz yılın UNESCO tarafından Mevlana yılı ilan edilmesine dikkat çekerek başlayan Uyanık, "Peygamberimizin günümüz felsefi ve pedagojik bilgilerle özellikle gençlere anlatımı"nda Hadis dışındaki ilim dallarından istifade edilmesinin önemine vurgu yaptı ve felsefeci olmasına rağmen kendisinin de sünnetin konu edinildiği böyle bir sempozyuma tebliğci olarak davet edilmesinden dolayı tertip heyetine teşekkür etti. Hz. Peygamber'in bugünün gençlerine sunumunda, dönemindeki olay ve olgular karşısında takındığı davranışın altında yatan temel ahlaki ilkenin tespit edilmesi ve bugünkü sorunlar karşısında yeniden yorumlanması gerektiğini, aksi takdirde "Peygamberimizin yaşadığı hayatı aynen bugün tekrar yaşamaya çalışmanın ortaya çıkardığı anakronizm sorunu"ndan kurtulunamayacağını söyledi. Daha sonra kişilik, benlik, kimlik ve ergenlik kavramlarının muhtevasına dair bilgiler sunan Uyanık, özellikle çocuklar ve gençlerin kişilik geliştirmelerinde nelerin önemli olduğunu ve bunda sünnetin nasıl bir yöntemle etkili olacağını, sosyolog ve pedagoğlardan yaptığı alıntılarla izah etmeye çalıştı. İnsanın sevdiği, önemseydiği kişileri kendisine örnek olarak aldığı; önce aileden başlayarak Hz. Peygamber gibi sevgiyi tesis ederek, gençlere güzel örneklerin sunulmasının önemine işaret etti ve "Peygamberimizin gençlere sevgi merkezli sosyal model olarak" sunulmasının imkânından ve yöntemlerinden bahsetti. Çocukların ve gençlerin kişilik ve ergenlik problemlerini aşmalarında, somut örneklerin işe yarayacağını, ama Eflatuncu anlamda sürekli idelerden ve tümellerden bahsedildiğinde çocukların, ulaşılmaz bulduğu bu modellerle ilgilenmeyeceğini söyleyen Uyanık, Aristocu anlayıştaki gibi tikelde tümeli yakalayacak şekilde bir model sunumunda bulunulması gerektiğinin üzerinde durarak tebliğini tamamladı.

Bu tebliğin müzakeresini Doç. Dr. Selçuk COŞKUN yaptı. Hadis ilminin sübüt ve delâlet olmak üzere temelde iki probleminin olduğunu; delâletin anlama ile ilgili problemleri kapsadığını söyleyen Coşkun, hadisçilerin görevinin bütün hadisleri anlamaya çalışmak olmadığını, aksine hayatın farklı yönleriyle ilgili tespit ettikleri hadisleri bağlamıyla birlikte, en iyi anlayabilecek olan o sahanın uzmanlarına sunmak olduğunu söyleyerek, farklı ilmi branşların hadislerin anlaşılmasına önemli katkılar sunacağından söz etti. Uyanık'ın hadisçi olmamasına rağmen sistematik bir tebliğ

hazırladığından takdirle bahsederek, ancak, hadisleri tali kaynaklardan almak yerine temel kaynaklara yönelmesi gerektiğini, böylece hadislerden farklı çıkarımlarda bulunulabileceğini söyledi. Hz. Peygamber'i ilk duyan sahâbînin o hadisin doğrudan; daha sonra kendisine ulaşan kişilerin ise o hadisin dolaylı muhatabı olduğunu ifade eden Coşkun, Hz. Peygamber'in çoğunluk muhataplarının çocuklar değil, onları eğitmek üzere eğittiği yetişkinler olduğuna dikkat edilmesi gerektiğini ifade etti. Hz. Fâtıma hariç diğer çocuklarının erken yaşta vefat etmesi hasebiyle Hz. Peygamber'in kendi çocuklarını nasıl yetiştirdiği ile ilgili fazla malumata sahip olmadığımız tespitini yapan Coşkun, tebliğcinin, verdiği bazı örneklerinde eleştirdiği anokronizme düştüğünü söyledi. İçinde yaşadığımız toplumu anlamaya öncelik vermemiz gerektiğini, bunun için toplumun mesela sünnet anlayışının ne olduğu ile alakalı alan çalışmaları yapılmasının önemine vurgu yaparak sözlerine son verdi.

Oturum başkanı Prof. Dr. Mehmet GÖRMEZ, salonu hınca hınç dolduran dinleyicilerin diriliğine ve coşkuyla gösterdikleri ilgiye teşekkür ederek, katılımcılara ikişer dakikalık söz hakkı tanıdı. Daha sonra, oturumun geri kalan iki tebliğine geçmeden önce kısa bir ara verdi.

Yaklaşık yarım saat sonra ikinci bölüm için toplanan İkinci Oturumun dördüncü tebliğini Yrd. Doç. Dr. Hayati YILMAZ, "*Toplumsal Dönüşümde Hz. Peygamber'in Kişiliğinin Etkisi*" başlığıyla sundu. Tebliğini okuyarak sunacağını bildiren Yılmaz, Hz. Peygamber'in cahiliye toplumundan İslâm toplumuna doğru nasıl bir ferdi ve toplumsal değişim ve dönüşüm meydana getirdiğinden bahsederek, bu dönüşümün temel unsurlarının Kur'ân, Hz. Peygamber'in kişiliği ve sünneti olduğunu söyledi. Hatta O'na inanimada rol oynayan en önde gelen unsurun, toplumun O'na olan itimadının geldiğini, dolayısıyla "Hz. Peygamber'in kişiliğini görmezden gelerek İslâm'ı tanıma, öğrenme, yaşama ve hatta inkar etme imkanının olmayacağı"nu ifade etti. Yılmaz, bu durumu "karizma" kavramı ile izah etmeye çalıştı ve Hz. Peygamber'in karizmasının dayandığı özellikleri sıraladı. "Muhammed" in peygamber olmadan önce hılfu'l-fudûl üyeliğinin, Hatice'nin onu seçmesinin, Ka'be hakemliğinin, randevularına sadakatının hep onun kişiliğinden kaynaklandığını anlattı. Peygamber olduktan sonra ise onun kişiliğinin herkese ve ümmete örnek olacak şekilde geliştiğinin tarihi örneklerini sıraladı. Hz. Muhammed'in henüz peygamber olmadan da "Mü'min ve müslüman bir kişilik" taşıdığını vurgulayan Yılmaz, "O, bir "peygamber" olarak olduğu kadar, aynı zamanda bir "insan" olarak da modeldir" şeklindeki ifadelerle sözlerini tamamladı.

Tebliğün müzakeresini Doç. Dr. Enbiya YILDIRIM yaptı. Tebliğde İslâm öncesi dönem anlatılırken yalın olarak "Muhammed" ifadesinin kullanıldığının isabetli olmadığını, geleneğimizde gerek İslâm öncesi ve gerekse

sonrası için Hz. Muhammed denilmesi gerektiğini söyleyen Yıldırım, tebliğde ifade edildiği gibi Hz. Peygamber'in her hareketinin sünnet olarak taklit edilmesinin doğru olmayacağını söyledi. Daha sonra, Hz. Peygamberin cahiliye döneminde ve İslâm dönemindeki hayatının güzel ahlakla örülü olduğuna dair örnekler sunarak tebliğe geniş bir katkıda bulunduğu müzakeresini bitirdi.

İkinci oturumun ve günün son tebliğini, Uludağ Ü. İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Anabilim Dalı öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Vejdi BİLGİN sundu. "*Cahiliye'den İslam'a: Değişim ve Süreklilik Bağlamında Sünnet*" başlığını taşıyan tebliğine, sünnet ve değişim konusunda ilahiyat ve sosyolojinin kesiştiğini, sünnetin devrimci bir yapısı ve yönünün bulunduğunu söyleyerek başladı. Daha önceleri "ilerleme" kavramının revaçta olduğunu ancak günümüzde "değişim" in "en popüler kavramlarından birisi" olduğuna işaret eden Bilgin, Seyid Kutub'la birlikte sanki Cahiliye ve İslâm toplumunun bıçak keser gibi birbirinden ayrıldığını, ancak bunun mümkün olmadığını, iki toplum arasında geçişlerin ve akışkanlıkların var olduğunu söyledi. Hz. Peygamber (sas.)'i devrimci olarak nitelemenin de sosyolojik açıdan irdelendiğinde faydadan çok zarar getirebileceğine dikkat çekti. Bilgin, toplumun birden değil yavaş yavaş değiştiğini ve dönüştüğünü söyleyerek, içkinin yasaklanması, köleliğin ve çok eşliliğin kaldırılması gibi örneklerle bu durumu izah etti. Şâtibi gibi âlimlerin şer'î hükümlerdeki tedriciliğe dair görüşlerinden nakillerden bulunarak, bunun aslında sosyolojideki "sosyal akışkanlık" kavramıyla uyumlu olduğunu ifade etti. Bu tebliğinin günümüz insanına mesajının, sünnetin tamamının motamot uygulamak yerine, ondaki sosyal ve ahlaki ilkelerin tespit edilerek mevcut toplumun yapısına uygun bir tavır ve stratejinin belirlenmesi gerektiği olduğunu söyleyerek sözlerini tamamladı.

Bu tebliği, Dicle Ü. İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Doç. Dr. Ejder OKUMUŞ müzakere etti. Kendilerinin hadisçi olmamalarına rağmen böyle bir sempozyuma davet edilmiş olmalarından ötürü tertip heyetine teşekkür ederek başladığı müzakeresini, farklı ilim dallarının ortak çalışmasının imkânı ve ilmî ilerleme açısından çok önemli olduğunu söyleyerek devam ettirdi. Okumuş, Hz. Peygamber (sas.)'in devrimci olduğunu söylerken dikkatli olunması gerektiğine katıldığını, ancak onun değişimci yönünün de göz ardı edilmemesi gerektiğini vurguladı. Zira bugün Müslümanlar için Hz. Peygamber'in değişimci özelliğinin, onun güzel ahlakı ve kişiliği kadar önemli olduğunun vurgulanması gerektiğini ifade etti. Tebliğde ifade edilen "sosyal akışkanlık" kavramının daha işlenmeye ve geliştirilmeye ihtiyacı olduğunu söyleyen Okumuş, bu kavramın sosyal dönüşümü ve değişimi karşılamaktan uzak olduğunu hele bununla "Hz. Peygamber'in "köklü değişim"ini ve "inkılab"ını ifade

etmenin mümkün gözükmediği”ni sözlerine ekledi. Daha sonra, yeni bir tebliğ sunuyorcasına Hz. Peygamber’in gerçekleştirdiği değişim ve dönüşümlerden örnekler verdiği müzakeresini tamamladı.

Oturum başkanı Görmez, katılımcılara soruları ve müzakereleri cevaplamaları için kısa birer söz hakkı daha verdikten sonra, “günün hasılatını özetleyerek” oturumu kapattı. Ardından katılımcılara plaket takdimiyle gün sona ermiş oldu.

Sempozyumun Üçüncü Oturumu, 12 Mayıs Cumartesi sabah 9.45 de Prof. Dr. Cemal SOFUOĞLU başkanlığında başladı. Yeni bir Kur’ân meali çalışması yaptığını bildiğimiz Sofuoğlu, kendilerinin besmeleye “Sevgisi, merhamet ve şefkati her şeyi kuşatan Allâh’ın adıyla” şeklinde mana verdiklerini ifade ederek, hamd ve salât ile açtığı oturumun ilk tebliğini sunmak üzere Prof. Dr. Talat SAKALLI’ya söz verdi. “*Sünnetin Güncel Yorumu: Kıyamet Alâmetleri İle İlgili Hadislere Verilen Anlamlara Eleştirel Bir Bakış ve İlgili Hadislerin Anlaşılmasına Yönelik Farklı Bir Teklif*” adlı tebliğine Sakallı, Sofuoğlu hocanın Ankara İlahiyat’tan talebesi olduğunu söyleyerek başladı ve kıyamet alametleri ile ilgili rivâyetlere farklı bir bakış açısı getirmeye çalışacağını söyledi. Bu konuda klasik ulemadan ve günümüz âlimlerinden farklı görüşler nakledildiğini ve ilgili rivâyetlere temelde iki farklı açıdan yaklaşıldığını ifade eden Sakallı, bunlardan birincisinin: Bu rivayetlerin Hz. Peygamber tarafından söylenmediği; ama ona nispet edilen ya da söylendiği veya literatüre geçtiği dönemin genel kültürünü ifade eden rivâyetler olduğunu; ikincisinin ise, hadis şarihlerinin ve ulemamızın kabul ettiği üzere, bu kabil rivâyetlerin Hz. Peygamber tarafından söylendiği ve mucize olarak zamanı geldiğinde zuhur eden gayb-i istikbali haberler şeklinde olduğunu ifade etti. Sakallı, bu tür rivâyetlerle ilgili üçüncü bir görüş olarak; bu rivayetlerin sahih olanlarının Hz. Peygamber tarafından küresel yani büyük kıyamet değil de, acaba ferdi ve ictimai çöküşün sonucunda ortaya çıkacak toplumsal yıkılışı ifade etmek üzere söylenmiş olabilir mi diye bir düşüncenin aklına geldiğini söyledi. Sözlerine devamla: “Kıyametin kopma anı kesinlikle ileri veya geri alınamayacağına göre, kıyamet alâmetleri olarak ifade edilen hadislerinde Hz. Peygamber’in ferdi ve ictimai alanlarda ahlakî bozulmaya karşı ümmetini uyarmasının anlamı nedir? İnsanlar bu uyarılara tamamen riâyet ettiklerinde kıyameti erteleyebilme iktidarında mıdır? Böyle değilse, o zaman Hz. Peygamber’in bu tebliğlerinin kıyametin kopması açısından ne anlamı kalır? Şâyet bu uyarılar ahirete hazırlık bağlamında zikredilmiş ise, o zaman her insan için daha yakın olan kendi kıyametine, yani ölümüne hazırlıklı olmanın farkı nerede kalacaktır? Ayrıca kıyamet alâmetlerine konu olan bir çok fenomen dinen yasak olmadığı halde kıyamet alâmeti olarak zikredilmesinin anlamı nedir ve bu mahiyette zikredildiği için dinî bir yasağı ifade eder mi?”



şeklindeki soruları sıraladı ve bunlara cevap aradı. Kıyamet beklentisinin Hz. Peygamber'den itibaren her zaman var olageldiğini söyleyen Sakallı, hicri 911'de vefat eden Suyuti'nin, dönemindeki alimlerin bininci yılda kıyamet beklentilerini boşa çıkarmak için bir risale bile kaleme aldığını, ancak onun da kıyametin 1200 yıllarında kopacağı tahmininde bulunmaktan kendini alamadığının anlaşıldığını ifade etti. Bu beklentinin hem Hıristiyan dünyada hem de Müslümanlar arasında hala canlı olduğuna işaret ederek, Hz. Peygamber'den gelen kıyametin kopması ile ilgili rivayetlerin "ictimai kıyamet" şeklinde anlaşılması gerektiğini düşündüğünü söyledi. Bu görüşünün akli ve nakli delilleri bulunduğunu, bunların başında "Kur'an-ı Kerim'de kıyâmet alâmetleri olarak zikredilmiş delâleti kesin bir âyetin mevcut olmadığını" ifade ederek, ayrıca toplumların helak oluşlarıyla peygamberlerine tabi olmamaları arasında sıkça ilişki kurulduğu, kıyametin alametleriyle yapılan uyarılar veya kaçınılacak hususların onu engellemeyeceği, âyet ve hadislerde kıyametin kesinlikle kopacağına ama bilgisinin Allâh katında olduğunun vurgulandığını ifade etti. Mehdi ve decâl ile haberlerin de ictimai kıyamet bağlamında ele alınması gerektiğini düşündüğünü söyleyen Sakallı, kesin olmamakla birlikte bunların kelime manalarında kullanılırken daha sonra israiliyyat kültürü ile bugünkü anlam kaymasına uğradığı kanaatinde olduğunu söyledi. Görüşlerini desteklemek için örnek rivâyetlerle sıraladığı on üç delilden bir başkası ise, Hadis kaynaklarında kıyamet alametlerinin "Fiten" bölümlerinde tasnif edildiğini bunun da "meselenin toplumsal çöküşle alakalı olduğu fikrinin ilk dönemden itibaren zihinlerde mevcut olduğunu göster"mesi idi. Sakallı, kıyamet ve benzer tartışmalı rivâyetlere çözüm önerisi olarak: "Hz. Peygamber'in hadislerinin günümüz açısından esas problemi sened ve metin tenkidinden ziyade, hadis metinlerinin sevk ediliş bağlamının tespitini yaparak, zaman içinde eklenen en küçük izah ve katkılardan da arındırarak metin inşasını yapmak ve inşa edilen metni de İslami deliller bütünlüğünde değerlendirmektir" diyerek tebliğini sona erdirdi.

Tebliğın müzakeresini Prof. Dr. Ahmet YÜCEL yaptı. Hazırlamış olduğu metni okumak suretiyle tebliğe bazı katkılar sunacağını söyleyen Yücel, konuyla ilgili âyetlerin meallerini sıralayarak, Kur'ân'a göre en büyük kıyamet alametinin son Peygamber'in gelmesi olduğunu belirtti ve sadece dört ayette dört alametten bahsedildiğini ifade etti. Tebliğdeki tespitleri destekleyen diğer rivâyetlere de işaret eden Yücel, bu ve benzer rivayetlerin tamamı dikkate alınarak bir değerlendirme yapılmasına ihtiyaç bulunduğunu söyleyerek sözlerini noktaladı.

Üçüncü Oturumun ikinci tebliği "*Sünnetin Hayata İntikalindeki Gerilim Noktaları, Açmazlar ve Problemler*" başlığıyla Prof. Dr. Selahattin POLAT tarafından sunuldu. Sözlerine öncelikle başlıktaki "gerilim noktası"

ve “açmaz” kavramlarını açıklayarak başlayan Polat, gerilim durumlarını olumsuz bir manadan ziyade Allâh’ın hikmeti olarak kainattaki düzenin zıtlıklar üzerine kaim olduğu fikrinin bir uzantısı şeklinde gördüğünü; bunun da insanı ifrat ve tefritten koruduğunu düşündüğünü ifade etti. Toplumun da benzer bir yapıya sahip olduğunu, direnç mekanizmaları ve iç dinamiklerinin bulunduğunu, bunun da her isteyen her istediğini yapmasını engellediğini söyledi. Sünnet kavramını bireysel bir olgu olarak düşünmediğini, sünnetin varlık alanının tarihsel yani toplumsal varlık alanı olduğunu, zaten kelimenin etimolojisinin de sünnetin bireyde değil toplumda var olduğunu işaret ettiğini, dolayısıyla sünnetin “gelenekselleşmiş bir şey olduğu”nu vurguladı. Daha sonra sünnet konusundaki yanlış anlayışlara değinerek bunların başında “Hz. Peygamberin sünnetinin kaynağı ve onu belirleyen kıstaslar hakkındaki yanlış anlayışlar”ın geldiğini söyleyen Polat, sünnetin en temel kaynağının üç tane olduğunu; bunların Kur’ân-ı Kerîm, hadîs-i şerîfler ve Kur’ânî ifadesi ma’ruf olan sağduyu ve akıl olduğunu söyledi. Sünnet hakkındaki ikinci yanlış anlayışın “Sünneti uyulması zorunlu olmayan, ama faziletli davranışlar manzumesi olarak görmek” şeklinde tezahür ettiğini, bunda fıkhıdaki “ahkam-ı şer’iye” kategorilerinden birisi olan ve müstehab manasındaki “sünnet” kavramı ile “Hz. Peygamber’in sünneti” kavramının karıştırılması”nın önemli rol oynadığını ifade etti. Üçüncü yanlışın “Sünnetin hayata aktarılmasını belli ilmi disiplinlerin sorunu olarak görmek” olduğunu söyleyen Polat, oysa sünnetin dinî ve beşerî bütün ilimlerin ilgi alanı olduğunu ve hayata intikalinin sadece ilahiyatçıların değil bütün müslümanların sorumluluğunda olduğunu vurguladı. Ancak bu bağlamda bir paradoksun bulunduğunu, çağdaş bilim anlayışı sünnete empoze etmemek gerektiğinin ve her şeyi bilime indirgemek demek olan “bilimcilik”ten kaçınmak gerektiğinin altını çizdi. Sünnetle ilgili dördüncü yanlış anlayışın ise, “Sünnetin toplumsallığının, gelenekselliğinin, gelenek-sünnet ilişkisinin göz ardı edilmesi” olduğunu, varlık zeminini toplumun oluşturduğu sünnetin “yaşayan hayat” olması gerektiğini; bireylerin tek tek sünnete uymasıyla sorunların bitmeyeceğini ve toplumsal alanda uygulanmadığı takdirde “İslamiyetin bireysel hayata hapsedilmesi sonucunun kaçınılmaz olacağını” söyledi. Daha sonra tebliğinin asıl meselesini oluşturan “*Sünnetin Hayata Aktarılmasında Gerilim Noktaları ve Açmazlar*” konusuna gelen Polat, birinci olarak “Birey-Toplum Gerilimi”nin söz konusu olduğunu söyledi ve bunu, “toplum” ve “fert”in birbirinden tevellüt ettiğini, bireyin toplumun sınırlamalarıyla karşı karşıya olduğunu; ahlaksızlığın çok olduğu bir toplumda İslâm’ı yaşamak istediğinizde açmaza ve sıkıntıya düşüldüğünü söyleyerek açıklamak istedi. İkinci olarak “Sünnete Farklı yaklaşımlar ve farklı sünnet anlayışları”nın oluşturduğu gerilim noktasının geldiğini söyleyen Polat, Hz. Peygamber’in uygulamalarının nasıl bir sünnete tekabül ettiği ile ilgili farklı tartışma-

lardan da bir gelenek çıkarmak zorunda olduklarını, ancak bunun nasıl başarılacağına bir açmaz olduğunu söyledi. Üçüncü olarak sünnetin hayata aktarılmasında kendisinin asıl önem verdiği gerilim noktalarından ve açmazlardan birisinin de "Sünnet ve değişim arasındaki gerilim, yabancılaşma sorunu, dinamik sünnet anlayışı" olduğunu ifade eden Polat, son zamanlarda İslâm dünyasında sünnete karşı Batı kökenli gelişen aşırı şüpheciliğin geldiği boyutun, Hadis ilmini tehdit eder hale geldiğini ve bunun hangi bilim, anlayış, kültür ve medeniyete uygulanırsa onun çökeceğini vurguladı. Mesela bu aşırı şüpheciliğin gazeteciliğe ve televizyonculuğa uygulandığı takdirde, dünyada gazetecilik ve haberciliğin yapılamayacağı; mahkemelerin şahitlere olan şüpheden dolayı çalışamayacağı örneklerini vererek sözlerini açıkladı. Bu bağlamda değişim ve yabancılaşmanın da bir gerilim alanı olduğunu, değişime takılarak yabancılaşmak veya direnerek tarih dışına düşmek değil; bizzat değişimi yapmanın gerektiğini ifade etti. Dördüncü açmazın "yönetim ve koordinasyon sorunu" olduğunu söyleyerek tebliğini sunmaya devam eden Polat, toplumsal olaylarda başarının yönetim ve koordinasyona bağlı olduğunu, fertlere bırakılırsa kaosun; merkezde toplanırsa da merkezîyetçiliğin ortaya çıktığını söyledi. Bu durumu aşmanın bir gerilim ve açmaz olduğunu, bu sorunun sadece sünnetin değil, bütün unsurlarıyla bir medeniyet kurmanın sorunları olduğu tespitini yaptı. Beşinci ve son olarak "Dünyaya karşı sorumluluk"un oluşturduğu gerilimin geldiğini, hiçbir Müslümanın dünyadaki olup bitenleri görmezden gelerek sorumluluktan kurtulamayacağını, ancak bu noktada "Geleneğimizi, farklılıklarımızı korurken içe kapanmadan dünyaya mensubiyetimizi nasıl sağlayacağız?" açmazımızın bulunduğunu, bunun güce dayanarak veya eklenerek değil, insanlığın sağduyusuna ve evrensel değerlere dayanan bir sünnet anlayışının geliştirilmesiyle aşılabileceğini söyledi. Polat, tebliğinin sonunda yukarıda sıraladığı açmaz ve problemlerin içinde, aslında çözümlerin de saklı olduğunu, ancak ilahiyatçılara yönelik bazı önerilerinin olduğunu söyleyerek bunları kaleme aldığı metinden okuduktan sonra sözlerine son verdi.

Tebliğin müzakeresini Prof. Dr. İsmail Hakkı ÜNAL yaptı. Müzakeresini, oluşturduğu metni okuyarak yapmayı tercih ettiğini söyleyen Ünal, tebliğde dile getirilen problemlere somut örnekler verilmediğini, konularının dağınık görüldüğünü, tebliğde kullanılan "sünnetin ihyası", "sünnet toplumu", "sünnetin yeni bir sünnete dönüşmesi", "sünnetin gelenekselleşmesi" gibi kavramların yeterince açıklanmadığını söyleyerek, bazı hususların da zor anlaşıldığı, sünnetin tanımı, muhtevası, toplumsallığı ve gelenekselliği ile ilgili hususların izahında çelişkiye düşüldüğü şeklinde eleştirilerde bulundu. Ayrıca, tebliğde pek çok soru sorulduğu ama cevap verilmediğini, tebliğ sahibinin aksine sünnetin her zaman ve toplumda

yaşanabileceğini söyleyen Ünal, yine de tebliğin ileri sürdüğü hususları gündeme getirmiş olması açısından yararlı olduğunu söyleyerek sözlerini tamamladı.

Bu oturumun üçüncü tebliğcisi, “*Temel Hadis Kaynaklarının Çevirileri Üzerine Bir Kritik*” konulu tebliğiyle Doç. Dr. Bünyamin ERUL idi. Hadis kitaplarının çevirileri üzerinde yeterince ilmî araştırma ve tartışmaların yapılmadığını, bazı kitapların defalarca tercüme edilip basılmasına rağmen yeterince hassas davranılmadığını; bunun da hadislerin yanlış anlaşılması bir yana, sünnet hasımlarına malzeme verdiğini ifade ederek tebliğine başladı. Çeviri işinin haddizatında zor bir iş olduğunu, ama hadis metnlerinin çevirisinin daha bir zor olduğunu; zira hadis çevirisinin öncelikle bir hadis rivâyeti demek olduğunu, Hz. Peygamber’in yaşadığı dönemin ve dil hususiyetlerinin bilinmeden hadislerin yeterince iyi anlaşılamayacağını ve dolayısıyla doğru tercüme edilemeyeceğini söyledi. Daha sonra hadis tercümelerinde yapılan hataları: “Yanlış çeviri (Maddi hata), Türkçe kullanım hataları, Çeviride eski dil kullanma, Anlaşılması zor çeviriler, Lafzî / Harfî çeviri, Yorumla çeviri, Arapçalaştırarak çeviri, Çeviride vurgu, kurgu ve edebi sanatların ihmali” şeklinde sekiz başlık altında sıralayarak örneklerle izah etti. Yer yer hazırladığı tebliğ metnini okuyarak sunan Erul, yanlış çevirilerin yanlış istidlal ve yorumlara nasıl sebebiyet verdiğine dair en yeni örneğin İsmet Özel’in *Kırk Hadis* adlı çalışması olduğunu söyledi. Bir kitabın baştan sona çevirmenin ciddi riskler taşıdığını ifade ederek, “yeterli şerh veya izah yapılmadan, sadece çeviriyle yetinmenin bazı mahzurları bulunmaktadır” dedi. Hadislerin çevirisinde mutlaka Türkçe sözlüklere başvurulmasının, hadisin değişik kaynaklardaki versiyonlarına bakılmasının, garibu’l-hadislere, şerhlere müracaat edilmesinin gerektiğini ve hadislerin ancak iyice anlaşıldıktan sonra okuyucunun anlayabileceği şekilde tercüme edilmesinin gereğini ifade etti. Son olarak konunun akılda kalmasına da katkı sağlamak amacıyla, deyimlerin anlaşılmasıyla ilgili bir örnek vermek isteyen Erul, Hendek savaşı için yapılan hazırlıkla ilgili olarak rivâyet edilen: “Sonra Peygamber karnına (açlıktan) bir taş parçası sarılmış olarak kalktı. Çünkü biz (hendek kazarken) üç gün yiyecek içecek birşey tatmadan orada kalmıştık” hadisinin çevirisinin yanlışlığına işaret ederek, “*vebatnuhû ma’sûben bihacerin*” ifadesinin bir deyim olduğunu ve hakikat manasına kullanılmadığını; rivayetin doğru tercümesinin: “*Sonra Hz. Peygamber, açlıktan karnı sırtına yapışmış vaziyette kalktı. Tam üç gün hiçbir şey tatmamıştık*” şeklinde olması gerektiğini ifade ederek tebliğini tamamladı.

Oturum başkanı Prof. Dr. Sofuoğlu, müzakere için sözü Prof. Dr. Abdullah AYDIN’a verdi. Kitap tercümesinin zor bir iş olduğunu, bir dildeki bir ifadeyi hiçbir anlam kaybına/değişikliğine uğratmadan başka bir

dile çevirmenin adeta imkânsız olduğunu, nitekim bir İtalyan atasözünün "Tercüme hainliktir!" şeklinde olduğunu ifade ettikten sonra Aydınlı, "ancak bu hainliği yapmak durumundayız, çeviri kültürlerin tanışmasında, gelişmesinde önemli roller üstlenmektedir" dedi. Çevirinin bir kitabı yazmaktan daha zor olduğunu, zira çeviride bir kitaba bağlı kalındığını söyledi. Aydınlı, tebliğde tespit edilen hususların nesnel/objektif sınırlarının olmadığı eleştirisinde bulunarak, "Mesela az okumanın, yanlış yorumlamanın, ağıdalı ifadeler kullanmanın telif eserlerde de görülen sebepleri vardır. Bunların bir kısmının nesnel ölçütleri de yoktur. Söz gelimi bu tebliğde kullanılan bazı cümleler bile bazılarına ağıdalı görünebilir" dedi. Metne bağlı kalarak yapılan lafzi tercümenin daha sağlam bir yol olduğunu; tebliğ sahibinin istisna, şart-cevap ifadeleri gibi kalıpların çevirileri için önerdiği gibi daha serbest bir çeviri yerine, eğer anlaşılıyorsa metne sadık kalınmasının daha doğru olacağını düşündüğünü ifade etti. İmam Şâfiî'nin dediği üzere "Allâh'ın Kitâb'ından başka hiçbir kitabın hatadan masun olmadığı" nı söyleyen Aydınlı, nitekim bu kısa tebliğde bile bazı lafzi hataların bulunduğuna işaret etti ve "Göz kendini göremez. Eleştiri geleceğimizi ihya etmemiz lazım" diyerek müzakeresini tamamladı.

Üçüncü Oturumun son ve dördüncü tebliğini Doç. Dr. Ayhan TEKİNEŞ, "*Modern Dönem Hadis Yorumlarında "Ben Merkezli" Yorum*" başlığıyla sundu. Önceki tebliğlere de göndermede bulunarak Batı'dan alınan kavramların ve metotların, "her hangi bir hesaplaşma yapmadan" hadisleri anlamada kullanmanın mahzurlarına işaret ederek sözlerine başlayan Tekineş, toplum ve tarihle ilgili çalışmaların temelinde bireyin yattığını, birey hakkındaki bakışın aslında tarihe ve topluma bakışı şekillendirdiğini söyledi. Modern bireyin, Dekart'ın "düşünüyorum o halde varım" anlayışıyla başlatıldığını, daha sonra Kant'ın "Aklını kendin kullanmak cesaretini göster" anlayışıyla devam ettiğini ifade ederek, aklını kullanan bireyin modern ve postmodern dönemlerdeki gelişim sürecine değindi. Batı için yeni olabilecek bu durumun, bizim geleneğimizde tâ başından beri var olduğunu; mesela kişinin hür irade sahibi olmasının ve ferdi sorumluluğun İslâm hukukunun temel esası olduğunu vurguladı. Bireyin önemsendiği bu gelenekte, nassların yorumlanmasında da kişisel anlayışlara belli kurallar ve sınırlamalarla müsaade edildiğini söyleyen Tekineş, kelimelerin metotlarının aynı olmasına rağmen vardıkları sonuçların çok farklı olmasının sebebinin de bireye bakış açılarından kaynaklandığını; Mu'tezile ile Ehl-i Sünnet'in kulları fiillerinin yaratılmış olup olmadığı hakkındaki tartışmalarının ve sonuçlarının buna örnek olduğunu ifade etti. Özellikle sufilerin hadis şerhlerinde bireyin daha öne çıktığını ve kendi tecrübelerini açık ettiklerini, bu tasavvufi nesf/ben anlayışından hareketle Batı'daki "ben"den farklı bir anlayış ve metodun geliştirilebileceğinin imkanı üzerinde duran tebliği, böylece indi mülahazalarla yapılan yorumların ve karşı

oluşların önüne geçilebileceğini söyledi. İnsanı merkeze alarak yorumlar yaptığımız takdirde, hadislerden hayata dair küllî prensipler elde edilebileceğini söyleyen Tekineş, insan merkezli yorumların göreceli yorumlar olduğuna dikkat çekerek bunun, kişiden kişiye değişebileceğine dikkat çekti. İbn Kuteybe örneğini verme suretiyle, yazarın kendisinin çok ön planda olduğu yorumların çabuk eskidiğini, buna karşın Tahavî gibi metnin otoritesinin önde olduğu şerhlerin ise tazeliğini koruduğunu ifade etti. Tekineş daha sonra “Modern Dönemde Ben Merkezli Yorum” konusunu, Muhammed Esed ve İsmet Özel gibi “modern yazarlar”ın kendi psikolojik tahlillerine dayanarak yaptıkları hadis yorumlarından örneklerle açıklamaya çalıştığı tebliğini tamamladı..

Bu tebliğin müzakeresini Doç. Dr. İbrahim HATİBOĞLU yaptı. Tebliğdeki iki sayfalık girişin konuyla fazla ilgisi olmadığını söyleyen Hatiboğlu, irfani yorumu esas alan sufilere hadis yorumunda, tebliğde öne sürülen aksine, klasik hadisçilerden pek farklı davranılmadığı kanaatinde olduğunu, öte yandan “Batı’daki ‘ben merkezli’ yaklaşımın İslâm dünyasına tesirinin teorik ve zihinsel alanla sınırlı kaldığı”nı, tebliğde verilen ‘ben merkezli yorum’ örneklerinin de aslında “Yazarın/metnin muhatap kitleleriyle doğrudan alakalı bir telif tarzı” olarak görülmesi gerektiğini söyleyerek, dolayısıyla “böyle bir sonuca varmanın acele verilmiş bir karar olduğunu düşündüğünü” ifade etti. Tebliğde konuyla ilgili örneklerin ele alınış tarzını da eleştiren Hatiboğlu, burada “Yoruma yer vermek yerine yorum hakkında yorum yapılmış, böylelikle hem kısmen ‘ben’ merkezli yorumun öznesi olma gibi, tebliğin esas çizgisiyle çelişkili bir duruma düşülmüş” olduğunu söyledi. Ayrıca başlığı modern dönemler olmasına rağmen tebliğde ve örneklerde klasik dönem âlimlerine çokça yer verilmiş olmasını da eleştirerek müzakeresini tamamladı.

Her müzakereden sonra tebliğ sahiplerine kısa bir söz veren oturum başkanı Sofuoğlu, önce Tekineş’e, daha sonrada gelen soruları cevaplamak üzere diğer tebliğ sahiplerine kısa birer söz verdi. Burada Bünyamin Erul, Prof. Dr. İbrahim Canan tarafından telif edilen şerhin kapağında öyle olmamasına rağmen *Kütüb-i Sitte ve Şerhi* yazmasının okuyucuları açısından önemli yanlış anlamalara yol açtığını, bunun düzeltilmesi gerektiğine işaret etti. Oturuma katılan tebliğci ve müzakerelere plaket takdiminden sonra öğle yemeği arası verildi. Burada yemekten de kısaca bahsetmek gerekir. Zira salonda bulunan bütün dinleyicilerin de davet edildiği ve “Konya düğün yemeği” diye bilinen zengin bir menüden oluşan yemek ikramı yapıldı. Böylece sempozyumun yapıldığı kültür merkezinin alanında kurulan çadırlarda yaklaşık bin kişinin katıldığı bir şenlik havası yaşandı. Bu atmosfer, bilgi şölenine ayrı bir renk kattı ve her kesimden dinleyicilerle sempozyuma katılan misafir hocaları bir araya getirdi. Konya’da böyle

otantik bir yemeği ilk defa tadanlar açısından da memnuniyet verici ilginç bir deneyim yaşandı.

Sempozyumun öğleden sonraki dördüncü ve son oturumu başlamadan önce, Prof. Dr. Mehmet S. Hatiboğlu, dinleyicilere duygulu bir veda konuşması yaparak sempozyumdan ayrıldı. Daha sonra 14.30'da başlayan *Değerlendirme* oturumunun başkanlığını, ev sahibi fakültenin dekanı Prof. Dr. Ahmet ÖNKAL yaptı. Sempozyumla ilgili genel değerlendirmenin yapılacağı bu oturumun ilk söz sahibi Prof. Dr. İsmail Lütfi ÇAKAN oldu. İki gündür beyin ürünü ilmi çalışmaların sunulduğunu söyleyen Çakan, kaynakların anlaşılmasıyla ilgili bazı problemlerin bulunduğu ortaya çıktığını, bu tür meselelerin bu kabil sempozyumlarla aşılacağını, salondaki ilgiden de hareketle gelecekte ümitvar olduğunu söyledi.

İkinci konuşmacı Prof. Dr. M. Hayri KIRBAŞOĞLU, kendisinin önceki konuşmacıyla aynı kanaatte olmadığını, zira Müslümanların alana inmekten korktuklarını söyleyerek başladığı konuşmasını, sempozyum ve oturum başlığından bağımsız bir şekilde sürdürmeyi tercih etti. Vaaz ederek ve meli malı ifadelerle Müslümanların aldatıldığını, bunu yapanların başında da ilahiyatçıların geldiğini, İslâm dünyasının bu üslup ve zihniyetle bir yere gidemeyeceğini, sünnetin dış dünyayı değiştirmek demek olduğunu, hayatın gerçeklerini görmeden sadece âyet hadis okuyarak bir yere varılamayacağını, gerekirse malını ve canını tehlikeye atarak mücadele edilmesi gerektiğini söyledi. Bu yapılmadığı sürece bu gibi sempozyumlarda yapıldığı üzere "tuzu kuru" konuşmaların "lafu güzaf" olduğunu, kendisinin 30 yıldır içinde bulunduğu ilahiyat camiasında 'meli malı'dan başka bir şey görmediğini; "eleştiri ve direniş kültürünü yaymadan bir yere varılamayacağı" nı vurgulu bir ifade tarzıyla dile getirdi. Tebliğlerde ifade edildiği üzere bugün Müslümanlar arasında bir muâhâttan bahsedilemeyeceği ve sünnetin günümüze intikalinin nasıl olacağı üzerinde sempozyum boyunca durulmadığı değerlendirilmesini yaptı. Daha sonra hadislerin kaynaklardan yeteri kadar araştırılmadan kitaplara alındığını ve ilahiyatların hala Ehl-i Hadis'in sünnet/hadis anlayışına takılıp kaldıklarını, Mu'tezile ve Zeydiyye gibi âlimlerin dışlanmaya devam edildiğini söyleyen Kırbasoğlu, aktüel sosyal ve siyasi olaylarla ilişkilendirerek 25 dakika sürdürdüğü konuşmasını aynı minval üzere tamamladı.

Oturum başkanı Önkal, sempozyumda "fikir zenginliklerinin ortaya çıktığını" ve Kırbasoğlu'nun ifadelerine katılmamanın mümkün olmadığını söyleyerek, sözü Prof. Dr. Nevzat AŞIK'a verdi. İnsanın Allâh'ın halifesi olmasının anlam ve mahiyetinden, Hz. Peygamber'in problemleri halletme tarzından ve dinî irşad metodundan bahseden Aşık, günümüzdeki güzel ahlak ve akraba ilişkilerindeki farklı anlayışlara örneklerle değinerek, bunların sünnete uygun hale gelmesi tavsiyeleriyle sözlerine son verdi.

Dördüncü değerlendirme konuşmasını yapmak üzere Prof. Dr. Ali ÇELİK söz aldı. Sempozyumun ana başlığını tahlil ederek sözlerine başlayan Çelik, bazı tebliğlerin bu başlıkla uyumlu olmadığı kanaatinde olduğunu söyleyerek, Hz. Peygamber'in gerçekleştirdiği değişim ve dönüşüm hareketinin mahiyetini örneklerle ortaya koymaya çalıştığı konuşmasını, "İslâm Medeniyetinin bir cüz'ünü temsil ettiğimizi unutmadan, bu temsil görevimizi daha dikkatli yerine getirebilme bilinci içinde olmalıyız" diyerek noktaladı.

Beşinci değerlendirmeci, Konya'da hadis alanında yaptığı eğitim faaliyetleriyle tanınan Dr. Nureddin BOYACILAR oldu. Genel olarak hadis tahririnin öneminden, bulunduğu yıllarda Suud'daki eğitim sisteminden ve râvî tenkit usûllerinden bahsetti.

Değerlendirme oturumunun son söz hakkı, sempozyum tertip heyeti adına hem eleştirileri cevaplamak hem de teşekkür etmek amacıyla Prof. Dr. Zekeriya GÜLER'e verildi. Mesajlarını selef alimlerinden yaptığı alıntılarla vermek isteyen Güler, Kırbasoğlu'nun yaptığı konuşmanın içeriğine katıldığını, ancak üslûbun yanlış ve kırıncı bulunduğunu ihsas ettirdi. Sempozyumu "lafu güzaf" olarak değerlendiren sözlerin kabul edilemeyeceğini, eleştirilerde insaf sahibi ve dengeli olunması gerektiğini, gerekiyorsa başka bir sempozyum tertip edilerek arzu edilen diğer konuların da ele alınabileceğini söyledi. Daha sonra sempozyumun genel bir değerlendirmesini yaparak, verimli geçtiği kanaatinde olduğunu ifade ederek, katılımcılara, dinleyicilere ve tertip heyetine teşekkürle sözlerini tamamladı.

Oturum başkanı Önkal, dinleyiciler arasından da bir kişinin sempozyumla ilgili genel bir değerlendirme yapmasını arzu ettiği söyleyerek, Konya İlahiyat Fakültesi İslâm Hukuku öğretim üyelerinden Prof. Dr. Ahmet YAMAN'ı kürsüye davet etti. Sempozyumun konu başlığı ile tebliğler arasında mutabakat bulunmadığı gibi bir hissinin olduğunu, sünnetin bireysel ve toplumsal değişimi nasıl gerçekleştirdiği hususunun tam olarak aydınlatılmadığını düşündüğünü söyleyen Yaman, ancak sunulmak istenilen tebliğlerin böyle geldiğini bildiğini, buna rağmen sipariş usulüyle bunun aşılabileceğini ifade etti. Ancak sonuç itibarıyla sempozyumun faydalı ve amacını gerçekleştirmiş olduğunu söyleyerek sözlerini tamamladı.

Oturum başkanı Prof. Dr. Ahmet Önkal, ev sahibi fakültenin dekanı ve tertip heyeti başkanı sıfatlarını da kullanarak, sempozyumun gayesine ulaştığını gördüğünü, bu sebeple katılımcı hocalara, iki gündür salonu dolduran ve dinamik bir şekilde sempozyumu izleyen dinleyicilere, aynı zamanda tertip heyetini oluşturan fakültenin Hadis anabilim dalı öğretim elemanlarına ve emeği geçen herkese teşekkür ederek sempozyumu kapattı.



Akşama kadar kalan zamanda ise, misafir katılımcılara Konya'nın tarihi ve turistik yerleri gezdirildi.

Sonuç olarak, Konya İlahiyat Fakültesi'nin tarihinde de Sünnet ve Hadis konulu ilk özel sempozyum olan bu bilgi şöleninin, sünnetin en azından toplumsal ve bireysel açıdan farklı yönlerinin gündeme gelmesine ve Hz. Peygamber (sas.)'in değişik yönleriyle tanınması ve anlaşılmasına yaptığı katkılar açısından önemli bir işlevi yerine getirdiğini düşünüyoruz. Bunu, iki gün boyunca salonun dolu olmasından, dinleyicilerin katılımcıları oturum aralarında bile yalnız bırakmayıp sorularıyla onlardan istifade yollarını aramalarından, ülke genelindeki Hadis Anabilim dalı öğretim elemanlarının büyük bir kısmının iştirak etmiş olmasından ve sonraki günlerde bile Konya medyasındaki olumlu yansımalarından da anlıyoruz. Ayrıca emektar kelimci hocalarımızdan Prof. Dr. Şerafettin Gölcük'ün "Hz. Peygamber (sas.)'in ruhaniyeti âdeta bu sempozyumda tecelli etti" ifadesiyle özetlenebilecek bir duygu ve samimiyet ikliminde gerçekleşen bu sempozyum, ilim adamlarının halkla bütünleşmesinin de ne kadar önemli yararlar sağlayacağını bir kez daha ortaya koymuş oldu. Tebliğlerin bu yıl içinde basılmasıyla, ilim çevrelerinin burada özetlenen tebliğ ve müzakerelerden azami fayda temin edeceği kanaatindeyiz.